

REZULTATELE SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE DE LA RADOVANU [1978]

Studierea complexului neolitic de pe locul „La Muscalu“, de la capătul de vest al Văii Coadelor, din apropierea satului Radovanu (jud. Ilfov), a continuat și în anul 1978. După cum se știe pe acel teren se aflau resturile a patru așezări suprapuse, toate aparținând fazei de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița. Două din ele au fost cercetate în întregime.

Activitatea noastră din 1978 s-a concentrat asupra dezvelirii și studierii amănunțite a rămășițelor construcțiilor de la baza nivelului 3 din cuprinsul așezării.

Remarcăm o observație valabilă și pentru clădirile din acest nivel și anume datorită faptului că terenul folosit pentru așezare avea, în vechime, o înclinare mică dinspre sud-vest spre nord-est, oamenii neolitici au fost nevoiți să-l amenajeze într-un fel de terase, cu suprafața orizontală, la mici diferențe de nivel una de alta.

În ultimii ani a fost cercetată prin săpături aproape întreaga întindere a așezării, pînă la adîncimea corespunzătoare nivelului 3, dar rămășițele construcțiilor s-au găsit numai în porțiunea de nord-vest. În funcție de precizarea făcută se pune întrebarea — la care încă nu sîntem în măsură să dăm un răspuns categoric — de ce, deși stațiunea avea o suprafață destul de întinsă, de formă ovală, de circa 50×40 m, oamenii din antîchitate și-au înălțat construcțiile

numai spre periferia de nord-vest a acesteia, iar restul terenului a rămas liber? Problema se complică și mai mult dacă avem în vedere faptul că prin săpăturile noastre efectuate mai demult, s-a constatat, pe bază de observații stratigrafice clare, că așezarea corespunzătoare nivelului 3 a fost prevăzută cu un șanț de îngrădire, ale cărui urme au fost delimitate în două puncte de pe panta de la sud de terenul stațiunii. Considerăm, că acel șanț înconjură din toate părțile așezarea. Prin urmare, în perioada dată, în stadiul actual al cercetărilor, așezarea era alcătuită din cele patru construcții amintite, aflate spre margine, iar terenul stațiunii era înconjurat de un șanț de îngrădire. Se cuvine subliniat că pentru săparea aceluși șanț a fost nevoie de un efort colectiv al unei comunități cu mult mai mari decît cea amintită. După părerea noastră, singura explicație posibilă ar fi aceea că în realitate avem de a face cu o parte dintr-un complex — așa după cum am demonstrat cu aproape zece ani în urmă — anume, în cazul nivelului analizat, terenul delimitat prin șanț, împreună cu cele patru construcții menționate avea rolul de loc de refugiu pentru o comunitate mai mare ale cărei locuințe se vor fi aflat pe teren deschis, pe panta lină din imediata apropiere, a Văii Coadelor. Pe acel loc, prin săpăturile Mariei Comșa, au fost descoperite resturile

citorva locuințe, fără a se cerceta sistematic, din acest punct de vedere terenul respectiv. În caz de pericol membrii comunității se puteau retrage și apăra în cuprinsul așezării fortificate.

După cum am amintit, în săpătură s-au descoperit grămezile de lipitură arsă provenite din patru construcții diferite. Se cuvine să insistăm asupra fiecărei din ele, căci prezintă unele elemente specifice, în oarecare măsură deosebitoare.

Grămezile de arsură provin, în parte din podele platforme obișnuite și din lipitură arsă la roșu din pereți. Platformele au avut forma aproximativ rectangulară, cu dimensiunile maxime de 8 m lungime și circa 4 m lățime, grosimea lor era de pînă la 0,25 m. Între suprafețele de arsură erau intervale de circa 1—1,5 m lățime. Se cuvine subliniat că acele construcții au fost paralele între ele și aveau axul lung orientat pe direcția apropiată de nord-sud, iar întreg șirul era orientat pe direcția est-vest.

Prima construcție dinspre vest era reprezentată printr-o suprafață de lipitură și de pămînt ars, fără să aibă podea platformă. Mai semnificativă este observația că în cadrul construcției nu s-au găsit urme de cuptor sau de vatră. Observațiile menționate ne fac să presupunem că este vorba de o anexă și nu de o locuință propriu zisă.

Cea de a doua construcție are stratul de lipitură arsă gros și prezintă toate elementele specifice unei podele platformă. Bulgării au pe dedesubt păstrate imprimate urme de trunchiuri de copac alăturate, acoperite cu un strat gros de lut amestecat cu multe paie. Lîngă latura lungă de est a acestei locuințe, puțin mai la nord de mijlocul laturii s-a dat peste o grămadă de lipitură cu o formă deosebită, avînd porțiuni mari cu urme de fățuială și bucăți de lipitură de aproape 1 m lungime, de 0,10—0,15 m grosime. Grămada a fost păstrată întreagă pentru a putea fi analizată cu toată atenția necesară, deoarece presupunem că reprezintă resturile cuptorului prop-

riu zis, dărfîmat pe loc. Dacă ipoteza noastră se va confirma, ar fi prima boltă de cuptor mai bine păstrată din cuprinsul așezărilor neolitice de la Radovanu.

Lîngă peretele scurt de nord se aflau resturile unei prispe scunde de lut, cu totul asemănătoare celor descoperite în locuințele din nivelurile superioare.

În cuprinsul grămezii de lipitură arsă a locuinței, deasupra stratului corespunzător platformei, mai ales în partea de nord, s-au observat mai mulți bulgări de lipitură cu urme de nuiele (de circa 0,03 m grosime) alăturate, proveniți desigur din pereții locuinței. Ținînd seama de raritatea unor astfel de bulgări, sîntem de părere, că nuielele s-au folosit mai ales la realizarea părții de sus a pereților de pe laturile înguste.

Construcția a treia, avea de asemenea podea platformă din bulgări mari. Lîngă latura lungă de est se afla soclul masiv realizat din lut al cuptorului, cu laturile păstrate destul de bine și arse la roșu.

Ca și în locuința precedentă și în aceasta s-au păstrat, lîngă peretele de nord, în parte lunecate pe pantă, resturile unei prispe scunde, realizată din lut.

Cu prilejul demontării rămășițelor locuinței s-au descoperit cîteva bucăți de lipitură arsă cu fețuiala netezită cu grijă și purtînd urme de decor pictat. S-a păstrat numai fondul prăfos de culoare cafenie închisă roșcată. Pe alți bulgări sînt urme de culoare albă, care ar putea reprezenta culoarea cu care s-au trasat motivele decorative. Ținem să subliniem că pentru prima dată în așezarea de la Radovanu se constată existența unei locuințe avînd în interior pereții pictați.

Ultima construcție dinspre est era de dimensiuni mai mici nu a avut nici urmele cuptorului, nici prispă sau vatră. La demontarea resturilor ei s-a observat că nu avea nici podea-platformă, ci în afară de bulgări de lipitură arsă, era reprezentată, în mare măsură, printr-un strat de pămînt ars la roșu. Se poate deci presupune că grămada de arsură descrisă nu corespunde unei lo-

cuinte, ci unei anexe, distruse prin foc puternic.

Trebuie remarcată simetria. Cele două locuințe se aflau alăturate, iar lângă fiecare din ele era câte o construcție anexă. Una la vest de prima locuință și a doua la est de cealaltă. Situația dată s-ar putea explica prin aceea că oamenii neolitici s-au gândit să construiască anexele așa fel ca să ferească locuințele de vânturile predominante din zonă.

În 1978, la baza nivelului 3 cercetat, lângă malul de nord s-au observat porțiuni de lipitură arsă. Ele au fost dezvelite în continuare spre nord și s-a constatat că ele se întrerup în acea direcție, unde de altfel începe panta mai înclinată. De asemenea, la est de cea de a doua construcție anexă sînt aglomerări bulgări de lipitură arsă. A fost dezvelită o porțiune fără a li se da de margine, căci grămada continuă sub mal. Nu este clar dacă este vorba de o altă construcție sau sînt numai bulgări de lipitură proveniți din locuințele arse descrise și lunecați pe pantă.

Fără a intra în amănunte, în funcție de observațiile noastre făcute la Radovanu, considerăm că locuințele aveau pereții construiți nu în paiantă, ci ca și casele de munte din trunchiuri de copac așezate orizontal și îmbinate la extremități. După construirea pereților se făcea podeaua platformă.

Înainte de a încheia acest paragraf se cuvine să subliniem câteva concluzii importante:

— că așezările corespunzătoare nivelului 3 și 2 aveau locuințele dispuse într-un șir sau în două șiruri paralele.

— că oamenii din faza de tranziție, în așezarea de la Radovanu, din nivelurile 3,2 și 1 și foarte probabil în întreaga zonă din jur, au folosit același tip de locuință de formă rectangulară, cu o singură încăpere, prevăzută cu podea platformă cu cite un cuptor cu soclu masiv aflat pe latura de est și cu o prispă scundă de-a lungul peretelui de nord. Menționăm și faptul că în nivelul

1 s-a păstrat același tip de locuință, dar s-a schimbat modul de organizare a așezării, fapt oglindit prin modificarea planului.

În timpul dezvelirii construcțiilor de la baza nivelului 3, în unele porțiuni, ne-am adîncit ceva mai mult și au fost atinse, la o diferență de circa 0,15 m, resturile de lipitură arsă ale altor construcții anume cele aflate la baza nivelului 4, cel mai vechi nivel din așezarea datată din faza de tranziție. De pe acum, se poate menționa, că și acele construcții se află numai spre marginea de nord-est a platformei așezării și că au fost clădite și ele într-un singur șir.

Întrucît cercetarea așezării corespunzătoare nivelului 3 este pe terminate nu am găsit prea multe materiale și de aceea nu vom face o prezentare amănunțită a lor.

În privința ocupațiilor vom aminti noi dovezi în legătură cu practicarea cultivării plantelor. În marginea unei anexe și a unei locuințe, s-au descoperit două aglomerări mici de cenușă negricioasă, amestecată cu boabe de grîu într-un caz și în al doilea, cenușă amestecată cu boabe de formă sferică, probabil de neghină.

Oasele de animale deși sînt puține oglindesc predominarea în nivelul 3 a bovinelor, urmate de porcine.

Uneltele de silex nu sînt numeroase. Majoritatea sînt din silex balcanic. Amintim dintre ele cîteva lame, segmente de lame ce au făcut parte din seceri și răzuitoare. Din corn s-au găsit două unelte de tipul săpăligilor, lucrate din corn de cerb. S-au scos la iveală și cîteva sule fragmentare de os.

În privința ceramicii este cazul să amintim că în locuința de vest s-au dezvelit cîteva aglomerări de cioburi din vase întregibile, lângă peretele de est, în intervalul dintre cuptor și colțul de sud est al încăperii, iar o a doua aglomerare se afla lângă colțul de nord vest. Observații similare s-au făcut și în alte locuințe din nivelurile superioare. Prin urmare, nu este vorba de o întîmplare, ci de un obicei al oamenilor din

vechime de a așeza vasele în anumite locuri. Recipientele sînt de forme obișnuite fazei: borcane, vase cu picior înalt, capace mari. Multe din ele sînt decorate prin excizie și incrustare cu materie albă. Borcanele de uz comun au briuri în relief, proeminente și barbotină.

Din domeniul manifestărilor magico religioase semnalăm descoperirea în anexa vestică a unui grup mic de obiecte, format din cîteva vâscioare miniatură, o p'acă ovală, neornamentată, cu marginile netezite cu

grijă și dintr-o piesă de lut, parcă ar imita forma unei piini ovale, netedă pe o parte și bombată pe cealaltă. S-a mai găsit și o figurină zoomorfă fragmentară de lut.

Acestea au fost principalele rezultate ale cercetărilor din anul 1978 de la Radovanu, care au dus aproape la încheierea studierii așezării corespunzătoare nivelului 3, ceea ce ne va permite ca în campania din 1979 să începem dezvelirea locuințelor din nivelul 4 și, dacă terenul va fi liber, vom face unele sondaje în necropola așezării.